

УДК 329.17:34](477-89Гал)''1919/1939

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.7>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В ГАЛИЧИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД(1919–1939 РР.) ХХ СТОЛІТТЯ

Мельник А.І.,*кандидат юридичних наук, адвокат,
докторант кафедри історії держави,
права та політико-правових учень
юридичного факультету**Львівського національного університету імені Івана Франка**ORCID: 0009-0007-4977-3679**e-mail: melnyk0982@gmail.com*

Мельник А.І. Особливості розвитку української політико-правової думки націоналістичного спрямування в Галичині у міжвоєнний період (1919–1939 рр.) ХХ століття.

У статті досліджуються особливості розвитку української політико-правової думки націоналістичного спрямування в Галичині у міжвоєнну пору. Розглядаються ідеї та специфіка поглядів українських мислителів, які формували і розвивали українську націоналістичну думку. Показано, що боротьба українських націоналістів була спрямована на реалізацію природного права українського народу на самовизначення. Підкреслено, що досягти цього на практиці українцям було надзвичайно складно, адже процес анексії західноукраїнських земель супроводжувався порушенням основоположних міжнародних зобов'язань Польщі та її чинного законодавства, які були передумовою згоди держав-переможниць на тимчасове (1919 р.) та постійне, на правах автономії (1923 р.) включення західноукраїнських земель до складу Другої Речі Посполитої.

Наголошено, що в 20-х роках окупаційний уряд розпочав у Галичині масову полонізацію, яка полягала в штучній колонізації українських етнічних земель польським населенням, значних обмеженнях українців щодо здобуття шкільної освіти рідною мовою, переслідувань організованого громадського життя тощо. Апогеєм стала так звана пацифікація, каральна акція «умиротворення» українців, яка проводилась з 16 вересня по 30 листопада 1930 року. Констатовано, що репресії і масовий терор спричинили гострі форми протистояння в суспільстві, які слід розглядати, як адекватну відповідь українських націоналістів на намагання властей насильницькими методами ополячити українське населення.

Аргументовано, що новий етап в розвитку української політико-правової думки націоналі-

стичного спрямування значною мірою пов'язаний з постаттю Дмитра Донцова, який сформував засадничі принципи виховання національної еліти, оборони національних інтересів й розвитку національної ідеології. Доведено, що у міжвоєнний період націоналістичні ідеї в Галичині заглибилися в народні маси, опанували ними і таким чином істотно змінили характер української людини.

Ключові слова: українська політико-правова думка, міжвоєнний період (1919–1939 рр.), націоналістичний напрям, концепції української державності.

Melnyk A.I. Peculiarities of the development of Ukrainian political and legal thought of the nationalist direction in Galicia in the interwar period (1919-1939) of the 20th century.

The article examines the peculiarities of the development of Ukrainian political and legal thought of the nationalist direction in Galicia during the interwar period. The ideas and specifics of the views of Ukrainian thinkers who formed and developed Ukrainian nationalist thought are considered. It is shown that the struggle of Ukrainian nationalists was aimed at realizing the natural right of the Ukrainian people to self-determination. It is emphasized that it was extremely difficult for Ukrainians to achieve this in practice, because the process of annexation of Western Ukrainian lands was accompanied by a violation of fundamental international obligations of Poland and its current legislation, which were a prerequisite for the consent of the victorious states to temporary (1919) and permanent, with the rights of autonomy (1923) inclusion of Western Ukrainian lands into the Second Polish-Lithuanian Commonwealth.

It is emphasized that in the 20s, the occupation government began mass polonization in Galicia,

which consisted in the artificial colonization of Ukrainian ethnic lands by the Polish population, significant restrictions on Ukrainians in obtaining school education in their native language, persecution of organized public life, etc. The apogee was the so-called pacification, a punitive action to "pacify" Ukrainians, which was carried out from September 16 to November 30, 1930. It was established that repression and mass terror caused acute forms of confrontation in society, which should be considered as an adequate response of Ukrainian nationalists to the efforts of the authorities to oppress the Ukrainian population with violent methods.

It is argued that a new stage in the development of Ukrainian political and legal thought of a nationalist direction is largely connected with the figure of Dmytro Dontsov, who formed the basic principles of education of the national elite, defense of national interests and development of national ideology. It has been proven that in the interwar period, nationalist ideas in Galicia penetrated into the popular masses, mastered them and thus significantly changed the character of the Ukrainian people.

Key words: Ukrainian political and legal thought, interwar period (1919–1939), nationalist direction, concepts of Ukrainian statehood.

Постановка проблеми. Націоналістичні ідеї в українській політико-правовій думці зародились наприкінці XIX століття, але особливої популярності та поширення вони набули у міжвоєнний період. Головними чинниками, які вплинули на трансформацію державно-правових поглядів українських інтелектуалів і появи радикальних концепцій національного державотворення була втрата незалежності та поділ етнічних українських земель державами сусідами. У цих складних суспільно-політичних умовах ідеологи націоналізму вбачали головне завдання у перебудові свідомості українців для безкомпромісної боротьби з ворогами української нації та рішучим утвердженням націєцентричної самосвідомості. Однак поки український націоналізм став фактором суспільного життя він пройшов складний шлях становлення і розвитку. Це було пов'язано з розгалуженням українського національного руху на різні напрями, конкуренцією між ними та ідеологізацією націоналістичного вчення.

Найбільшої шкоди українській політико-правовій думці націоналістичного спрямування завдала радянська пропаганда, яка особливо активізувалась на сучасному етапі воєнного протистояння між Росією і Україною. Для кремлівського режиму націоналістичні ідеї завжди були об'єктом фальсифікацій, спекуляцій та стереотипних звинувачень в тому, що вони - тоталітарні та фашистські. З огляду на це важливо

неупереджено і об'єктивно розглянути теорію і практику української політико-правової думки націоналістичного спрямування у міжвоєнний період. Адже поверхове знайомство з історією українського націоналізму, як справедливо зазначає В. Панченко, може створити спрощене бачення існування ланцюжка «Міхновський-Донцов-Коновалець – УВО-ОУН-УПА»... Проте більш глибоке дослідження дозволяє побачити зовсім іншу картинку, в якій з'являється низка постатей та організацій, без активної діяльності котрих, не можна було би уявити формування цих ключових постатей українського націоналізму» [1].

Стан опрацювання. Аналіз засвідчив велику увагу до історії та теорії націоналізму як з боку українських, так і зарубіжних інтелектуалів. Серед них – І. Лисяк-Рудницький, О. Мотиль, Р. Шпорлюк, Т. Гунчак, П. Мірчук, Г. Кон, Е. Сміт, Д. Армстронг, Л. Грінфелд, Е. Вілсон, Е. Гелнер та ін. Значний внесок у формування націоналістичного світогляду зробили видатні українські мислителі та політики – М. Міхновський, С. Дністрянський, В. Старосольський, С. Рудницький, Д. Донцов, Д. Андрієвський, Ю. Василян, Ю. Липа, М. Сціборський, В. Мартинець, С. Ленкавський, М. Колодзінський, Є. Коновалець, С. Бандера, Я. Стецько, Л. Рибет, М. Шлемкевич та ін.

Вагомим є творчий доробок сучасних українських вчених – О. Багана, І. Вдовичина, В. Вятровича, Я. Грицака, Я. Дашкевича, Р. Демчишака, В. Деревінського, В. Заїкіна, О. Зайцева, Г. Касьянова, А. Кентія, І. Кресіної, І. Мамонтова, М. Посівничого, В. Потульницького, О. Сича, Т. Стародуба, В. Стефаніва, В. Тимченка, Я. Турчин, В. Футали, І. Шліхти та ін., праці яких розвинули наукові дослідження специфіки українського націоналізму серед інших напрямів української політичної думки. Вони засвідчують, що у міжвоєнний період боротьба українських націоналістів, яка у своєму концептуальному вимірі та практиці була спрямована на реалізацію природного права українського народу на самовизначення, характеризувалася гострими формами військово-політичного протистояння з окупаційними державними режимами. За цих обставин зрозуміти події у Другій Речі Посполитій і об'єктивно висвітлити становлення й розвиток української політико-правової думки націоналістичного спрямування в Галичині не можливо без урахування реального стану тодішніх українсько-польських відносин.

З аналізу видно, що дослідження націоналістичних ідей, які стали наслідком трансформації української політико-правової думки й адаптацією її до суспільно-політичних викликів та ідеологічних впливів міжвоєнного періоду ХХ століття, здійснювали в основному історики і

політологи, наукові праці яких розроблялися авторами в контексті окресленої ними проблематики. У сучасній правовій літературі поки що немає наукових студій, які б висвітлювали особливості розвитку української політико-правової думки націоналістичного спрямування в Галичині у міжвоєнний період (1919–1939 рр.) ХХ століття.

Формулювання мети статті. Автор ставить перед собою завдання на основі праць ідеологів та теоретиків українського та світового націоналізму, наукових досліджень українських та зарубіжних учених, публікацій українських націоналістів в часописі «Розбудова Нації», матеріалів Великих Зборів ОУН та інших опублікованих документів, охарактеризувати умови, в яких відбувалося становлення ідеології українського націоналізму, розглянути ідеї та специфіку поглядів українських мислителів, які формували і розвивали українську націоналістичну думку в Галичині у міжвоєнну пору.

Виклад основного матеріалу. Після падіння УНР і ЗУНР у середовищі українських інтелектуалів точилися гострі дискусії щодо перспективи визвольної боротьби і способів відновлення української державності. Криза народницьких та ліберальних ідей сфокусувала українську політико-правову думку на категоріях революційного мислення. Поразка національно-визвольних змагань 1917–1920 рр., стверджував Ю. Липа, «розбудила великі шукання нових історичних обріїв», щоб протидіяти «деградації і приниженню значення національної ідеї...» [2, с. 4]. Не випадково масову підтримку отримала найбільш радикальна ідеологія – націоналістична, представники якої запропонували українцям виховувати «новий дух», що характеризувався безкомпромісною войовничістю та рішучим ствердженням примату національного самоінтересу» [3, с. 57]. Націоналісти рішуче заявляли, що передумовою забезпечення всебічного розвитку нації та її активної ролі у світовому оточенні є власна незалежна держава. Зasadничим положенням української політико-правової думки націоналістичного спрямування став проєкт відновлення майбутньої української державності революційним шляхом. На відміну від народників та консерваторів націоналісти відкидали демократичний шлях поступу майбутньої української держави, а стратегічну мету своєї діяльності відобразили в гаслі – незалежність, державність і соборність.

Пропагована представниками української політико-правової думки націоналістичного спрямування ідея національного самовизначення, швидко поширювалася в українському русі як на еміграції, так і на окупованих етнічних українських землях, насамперед у Галичині. Ядром цього руху, зазначав І. Лисяк-Рудниць-

кий, були ветерани української армії, особливо молоді офіцери, котрі не змирилися з фактом поразки і вирішили продовжити збройну боротьбу за національне визволення, революційними, підпільними засобами [4, с. 57]. В Галичині на той час, за висловом О. Багана, була ціла генерація націоналістів-волюнтаристів (Є. Коновалець, А. Мельник, В. Кучабський, Р. Дашкевич, М. Матчак, Ю. Головінський, Р. Сушко, В. Мартинець, О. Бойдуник та ін.), які сповідували радикальні методи боротьби і не полишали думки про відновлення суверенної держави, опрацьовували державно-соборницькі ідеї теоретично і займалися пошуками шляхів практичної їх реалізації [5].

Новий етап в розвитку української політико-правової думки націоналістичного спрямування в Галичині значною мірою пов'язаний з постаттю Дмитра Донцова, який у 1922 році оселився у Львові і очолив «Літературно-науковий вісник». Відтоді, як справедливо зазначає О. Баган, почалася блискуча пропаганда вольового націоналізму з-під пера найталановитішого тодішнього українського публіциста..., який увиразнив ті ідеологеми боротьби, які галичани випрацьовували упродовж десятиліть, від Франкового «Не пора, не пора, не пора...», «Проти рожна перти, проти хвиль плисти...», «Пам'ятай же, що на тобі Мільйонів стан стоїть...» [6]. І таким чином він сформував засадничі принципи виховання національної еліти, оборони національних інтересів й розвитку національної ідеології. Не випадково більшість дослідників інтелектуальної спадщини Д. Донцова, попри ідеологічні суперечності, називають його творцем української політико-правової думки націоналістичного спрямування. Справді, у своїх публіцистичних творах і наукових працях, зокрема в трактаті «Націоналізм» (1926 р.), Д. Донцов визначив головні вимоги інтегрального націоналізму, який охоплює три головні напрями: «чинний націоналізм» (Д. Донцов і його послідовники), «організований націоналізм» (Д. Андрієвський, В. Мартинець, М. Сціборський та ін.), «творчий націоналізм» («Фронт національної єдності» Д. Палієва). Ці мислителі обґрунтували фундаментальне право українського народу на відновлення державності, однак по-різному уявляли форми майбутньої незалежної України та способи і методи досягнення цієї стратегічної мети.

У міжвоєнний період, зазначає І. Вдовичин, націоналістичні організації розгорнули активну діяльність. Її почала в 1920 році Українська Військова Організація (УВО) з органом «Сурма»; долучилася «Легія Українських Націоналістів» (створена в 1925 р. злиттям трьох давніше утворених ідеологічно-політичних організацій) з органом «Державна «Нація», а також від 1925 р.

– «Союз Української Націоналістичної Молоді» з численними групами на Західній Україні, з органом «Смолоскипи». У 1929 р. Конгрес Українських Націоналістів визначив ідеологічні, програмові й тактичні тези українського націоналізму на підставі півторарічної праці десятків членів націоналістичних організацій [7, с. 222]

З метою консолідації всіх націоналістичних сил був сформований Провід Українських Націоналістів (ПУН), які в 1929 р. на своєму Першому конгресі створили Організацію Українських Націоналістів (ОУН) і затвердили основні напрями своєї діяльності, зокрема військовий і політичний. Провід ОУН перебував за кордоном, але основним полем діяльності були окуповані Польщею етнічні українські землі, де факт успішності ефективності націоналістичної ідеології в українському середовищі, на думку І. Шліхти, не мав аналогів в історії українського націоналізму, а тому був явищем унікальним [8, с. 4]. Автор статті погоджується з цим твердженням, адже у міжвоєнний період націоналістичні ідеї в Галичині заглибилися в народні маси, опанували ними і таким чином істотно змінили характер української людини.

Важливу роль у цьому процесі відіграла ідеологія чинного націоналізму Д. Донцова, яка стала ідейним підґрунтям розвитку української нації та держави. У своїх працях він підкреслював, що українській політичній думці бракувало «вольового моменту», який є засадничим у понятті нації, і зробив висновок: «Там, де нема волі, нема експансії; де немає експансії – є лише оборона; де є лише оборона – є ідеал миру, і зникає потреба організаційно-державного центру...» [9, с. 99]. Натомість свої державницькі функції управління така нація передає іншій нації і фактично перестає бути нею. Д. Донцов протиставляє націоналізмові ХІХ ст. чинний націоналізм, який, на його переконання, є ідеологічним світоглядом на протигагу правому і лівому «провансальству», вважаючи, що тільки націоналізм зможе дати відповідь на питання сьогодення [10, с. 27]. При цьому Д. Донцов дотримувався думки, що для досягнення поставленої державотворчої мети можливі не лише мирні, а й силові методи боротьби. Він стверджував, що ворогом номер один для української нації є росіяни, а ворогом номер два – поляки. Всебічне протиставлення України Росії й Польщі, заклики до оновлення української людини та відмови від меншовартості, стали об'єктом радянської та польської пропаганди про тотожність українського націоналізму з фашизмом.

Вагомий внесок у вивчення політико-правових особливостей української політико-правової думки націоналістичного спрямування зробили сучасні науковці, хоча вони не мають однозначного підходу до природи походження націо-

налізму та впливу інших соціально-політичних рухів на формування ідеології українського націоналізму. Так, на думку Георгія Касьянова, ідеологію українського інтегрального націоналізму не варто ототожнювати лише з доробком Д. Донцова. Адже «між донцовським» чинним націоналізмом і так званним «організованим націоналізмом», хоча вони й були спорідненими явищами, принаймні у 1930-і роки, зазначає вчений, існували досить серйозні розбіжності, передусім у тому, що «організований націоналізм» з усіма його крайнощами пропонував певну конструктивну політичну програму, мав риси систематизованого світогляду, політичної доктрини, тимчасом як «чинний націоналізм» Д. Донцова був передусім зразком тотальної критики, нігілізму, йому бракувало елементів конструктивної програми і він не являв собою виробленої світоглядної системи – будувався на публіцистичних посилках» [11]. А Олександр Зайцев у своїх наукових працях визначає інтегральний націоналізм як революційний ультранаціоналізм [12]. Інший сучасний дослідник – К. Бондаренко вважає, що український інтегральний націоналізм був складовою частиною європейського «ультра-консервативного» фашистського руху поряд із німецьким націонал - соціалізмом та іншими націоналістичними рухами в Центрально-Східній Європі [13]. Упереджено трактує націоналістичний світогляд В.В. Поліщук, який, відверто перекручуючи відомі історичні факти, звинувачує учасників повстанського руху у посьобництві гітлерівській Німеччині [14].

Спрощено, часто зі шовіністичних позицій, започаткованих ще у міжвоєнний період, так званою народно-демократичною концепцією Р. Дмовського та концепцією Ю. Пілсудського, трактують ідеологію українського націоналізму польські науковці. Так, Ф. Жеменюк без посилання на факти і документи стверджує, що ОУН перейняла фашистську ідеологію [15, с. 40], а також вважає, що акції пацифікації 1922 та 1930 років були необхідні [16, с. 106]. Інший польський дослідник Т. Стрик, визнаючи, що праця «Націоналізм» Д. Донцова була визначальною для формування української національної ідеї, називає творця українського націоналізму прихильником фашистської ідеології [17].

Подібні тенденційні підходи до характеристики української політико-правової думки націоналістичного спрямування свого часу аргументовано спростував Ю. Бойко у праці «Основи українського націоналізму». У якій він писав зокрема, що «в основі світоглядної концепції націоналізму лежить переконання, що кожна нація є органічною своєрідністю. Як така, вона не може перейти чужого світогляду, бо це лише викривило б її природу і завело б її на манів-

ці. Світогляд тільки тоді зрушує, піднімає до дії, запліднює, коли він витворився з внутрішніх потреб нації...Якщо це світогляд національний, то він зв'язаний з усіма струнами національної душі. І націоналісти стремлять, щоб їхній світогляд таким і був» [18, с. 10–12]. Водночас Ю. Бойко уточнював, що сказане про своєрідність націоналістичної духовності не стверджує однак того, що український націоналізм розвивався цілком ізольовано від виявів націоналізму в інших країнах. Навпаки. Живемо в епоху націоналізмів, зазначав Ю. Бойко... в таких умовах все те, що дається до органічного перетоплення в горнілі національної душі, може і бути запозиченим. Таких запозичень не оминув і український націоналізм.

Наш рух треба поставити в однім ряді з іншими революційно-визвольними націоналістичними рухами, як ірландський «Сін-Файн», єгипетський «Вафт», індуський з його гаслом «Сварай» (незалежність) тощо. Ці рухи були предметом вивчення з боку українських націоналістів і, напр., у ірландців ми не одно перейняли щодо стратегії визвольної боротьби чи її техніки. Коли ж іде мова про націоналізм панівних націй, то в підході до них виявлялося дуже багато обережності, критичності, підставою чого була свідомість, що це – націоналізми хижі і поневолючі [19, с. 10–12].

Цю істину послідовно відстоювали й інші теоретики українського націоналізму – Є. Онацький, М. Сціборський, О. Ольжич. Так, Є. Онацький у праці «Культ успіху» рішуче засудив теорію націонал-соціалістів і передбачувані нею форми практичної діяльності. Саме йому належить відома фраза, що між українством і націонал-соціалізмом не можна передбачити ніяких інших взаємин, крім запеклої боротьби. Активно розвінчувала пропагандистські методи дискредитації ідеології українського націоналізму «Розбудова Нації», на шпальтах якої публікувались непоодинокі випадки видачі гітлерівською Німеччиною членів ОУН в руки польської поліції. Ці факти, зазначалось в часописі, – це зараз вже для сліпого надто переконуючий доказ брехливості польсько-московської пропаганди проти ОУН і злісного потакування за нею наших рідних «приятелів», неначе б то українські націоналісти є «на службі Гітлера» та є зняряддям німецької політики» [20, с. 166].

Отже, у міжвоєнний період питання політичного визволення українського народу в межах власної етнічної території з-під влади великодержавних шовіністичних і тоталітарних режимів країн окупантів було стрижневим для української політико-правової думки націоналістичного спрямування.

Ідеал українських націоналістів - Українська Самостійна Соборна Держава (УССД) був сфор-

мульований у програмних документах ОУН, зокрема в постанові Великого Збору ОУН, що проходив у Відні 1-2 лютого 1929 року, в якій найвищим типом людської організації проголошувалась нація як внутрішньо органічна, цілісна спільнота. Український націоналізм визначався як «духовий і політичний рух», який виник природним шляхом «з внутрішньої природи Української Нації в час її зусильної боротьби за підставу і цілі творчого буття» [21, с. 3].

Держава проголошувалась природною формою самоствердження нації та найвищим щаблем її розвитку. У процесі революційної боротьби націоналісти прагнули впровадити інститут національної диктатури, а державу мав очолити вождь нації, який мав передати владу після ліквідації зовнішньої загрози демократично обраному парламенту. Таким диктатором мав стати голова Проводу ОУН. Передбачалося три етапи державотворення (всеукраїнська революція, диктатура вождя нації, перехід до демократії). На першому етапі голова держави мав забезпечити умови для створення вищих законодавчих органів влади на основі «організованих суспільних верств з угляданням відмінностей окремих земель, що ввійдуть до Української Держави» [22, с. 159-160]. На другому етапі новостворений парламент мав обрати голову держави, який призначить виконавчу владу, відповідальну перед ним та вищим законодавчим органом влади. Тобто йшлося про парламентсько-президентську республіку. Основою адміністративного устрою УССД мало стати місцеве самоврядування. На третьому етапі кожен край повинен був створити свій представницький законодавчий орган та систему виконавчої влади, які мали творитися «місцевими організованими суспільними групами» [23].

Українська політико-правова думка націоналістичного спрямування ґрунтувалась на морально-етичних засадах, викладених у червні 1929 року С. Ленкавським у «Декалозі» («Десяти заповідях українця-націоналіста»), які відображали філософсько-політичні і морально-ціннісні погляди українських націоналістів у процесі боротьби за реалізацію права українського народу на самовизначення і власну державність. Формально така можливість надавалась низкою правових актів, як міжнародних, так і Другої Речі Посполитої, насамперед Ризькими мирними договорами від 12 жовтня 1920 р. та 18 березня 1921 р. [24], Конституцією Польщі від 17 березня 1921 р. [25], Законом про воєводську автономію від 26 вересня 1922 р. [26], Рішенням Ради послів держав Антанти щодо східних кордонів Польщі від 15 березня 1923 р. [27] та Конституцією Польщі від 23 квітня 1935 р. [28].

Однак реалізувати на практиці право на самовизначення українцям виявилось надзвичай-

но складно. Адже процес анексії західноукраїнських земель супроводжувався порушенням основоположних міжнародних зобов'язань Польщі та її чинного законодавства, які були передумовою згоди держав-переможниць на тимчасове (1919 р.) та постійне, на правах автономії (1923 р.) включення західноукраїнських земель до складу Другої Речі Посполитої. Від самого початку це викликало негативне ставлення українців Галичини до окупантів. Ідеологи польського шовінізму обґрунтовували приєднання українських земель до Другої Речі Посполитої ніби то «неісторичністю» українського народу, а тому, на їхню думку, права на державу для українського народу не існувало: «там, де ми можемо примножити свої сили і свою цивілізаційну працю, поглинаючи інші елементи, писав Р. Дмовський, жодне право не може заборонити нам того, а діяти так – то навіть наш обов'язок» [29, с. 21 Інший польський політик С. Грабський стверджував, що «нині необхідною умовою утримання наявних кордонів є перетворення державної території Речі Посполитої в національну польську територію» [30, с. 108].

Полонізація українців в Галичині у міжвоєнний період ХХ століття була введена окупаційною владою в ранг державної політики і набула тотального характеру. Про це йдеться в дослідженнях сучасних українських науковців, присвячених українсько-польським взаєминам [Докладніше див.: 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37]. Апогеєм стала так звана пацифікація, яка проводилась з 16 вересня по 30 листопада 1930 року. Урядові війська, поліція, озброєні осадники масово заарештовували українців і вдавались до ексекцій над мирними людьми. Репресії призвели до численних жертв та руйнувань: у селах та містах постраждали тисячі людей, було вбито очільників ОУН Ю. Головінського та С. Охримовича, заборонено спортивно-патріотичну організацію "Пласт", закрито гімназію в Тернополі та низку інших українських навчальних закладів. заарештовано керівників легальних українських партій [38].

Каральна експедиція «умиротворення» викликала в українців відчайдушний опір і призвела до різкого загострення в галицькому суспільстві. Як справедливо зазначає І. Мамонтов, мирне та збройне протистояння українських націоналістів великодержавним шовіністичним режимам здійснювалося співрозмірно – у відповідь на порушення цими режимами прав українського населення, закріплених у національному законодавстві, міжнародно-правових нормах та угодах, відтак воно мало легітимний правозахисний характер... За подібними формами та методами діяли й інші національно-визвольні та державотворчі рухи досліджуваного періоду – польська АК, «лісові брати» в держа-

вах Прибалтики, хорватські четники, радикальні єврейські організації в Британській Палестині та ін. [39, с. 14-15].

Підпорядкування метрополії, вважає О. Лернатович, робило статус української політичної та інтелектуальної еліти хитким, невизначеним та вразливим. Тому націоналістична ідеологія знайшла масову підтримку, розвинулася у своїх найбільш радикальних, тоталітарно-сепаратистських формах [40, с. 92]. Відповідним чином формувалась й українська політико-правова думка націоналістичного спрямування, яка не могла не враховувати реакційного впливу політики уряду Другої Речі Посполитої на стан українсько-польських відносин і розвиток українського національного руху.

Висновки. У міжвоєнний період представники української націоналістичної політико-правової думки, реалізуючи право українців, як автохтонів Галичини, на самовизначення і державну незалежність, спрямовували свої зусилля на піднесення та розвиток національної й правової самосвідомості українського народу, пробудження його до активного політичного життя та протистояння з окупаційною владою. Дискримінаційна політика властей щодо українців, проявами якої стали штучна колонізація українських земель польським населенням, значні обмеження щодо здобуття шкільної освіти рідною мовою, переслідування організованого громадського життя тощо, породили гострі форми протистояння в суспільстві, в тому числі військово-політичні. Однак вони були адекватною відповіддю на намагання урядових структур Другої Речі Посполитої насильницькими методами ополячити українське населення краю та на масовий терор проти нього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Панченко В.Г. Основні віхи формування українського економічного націоналізму. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. Київ: Вид-во Гілея, 2008. Вип. 14. С. 57–62.
2. Липа Ю. Чорноморська доктрина. Краків: [б. в.], 1940. 4 с.
3. Лисяк-Рудницький І.П. Напрями української політичної думки. Окреслення теми: перекладено за виданням: Rudnytsky I.L. *Essays in Modern Ukrainian History*. Edmonton, 1987. Р. 91–122.
4. Лисяк-Рудницький І.П. Напрями української політичної думки. Окреслення теми: перекладено за виданням: Rudnytsky I.L. *Essays in Modern Ukrainian History*. Edmonton, 1987. Р. 91–122.
5. Баган О. Хто ж створив ідеологію українського націоналізму?: Науково-ідеологічний центр ім. Д. Донцова. Націоналістичний портал, 2014.

6. Баган О. Хто ж створив ідеологію українського націоналізму?: Науково-ідеологічний центр ім. Д. Донцова. Націоналістичний портал, 2014.
7. Вдовичин І. Погляди організованого українського націоналізму на свободу особи (В. Мартинець). *Вісник Львівського університету. Сер. філософсько-політологічні студії*. 2012. Вип. 2. С. 222–229.
8. Шліхта І.В. Західноукраїнський націоналізм міжвоєнного періоду крізь призму теорії націоналізму Ернеста Гелнера. *Наукові записки НаУКМА. Історичні науки*. 2011. Вип. 117. С. 25–31.
9. Донцов Д. Націоналізм. Лондон: *Українська видавнича спілка в Лондоні*, 1966. 363 с.
10. Сосновський М. Дмитро Донцов. Політичний портрет: Нью-Йорк; Торонто: Trident International, 1974. 419 с.
11. Касьянов Г.В. До питання про ідеологію Організації Українських Націоналістів (ОУН): аналітичний огляд. НАН України, Ін-т історії України. Київ, 2003. 68 с.
12. Зайцев О.Ю. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки): генеза, еволюція, порівняльний аналіз: дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01/ Національна академія наук України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. 463 с.
13. Бондаренко К. Ми просто стоїмо не на тому березі ріки: Спроба історично коректного осмислення правих доктрин ХХ ст. Праві та Європа. *Журнал «І»*, 2010. Число 16. С. 4–16.
14. Поліщук О.О. Український буржуазний націоналізм і його «теорія» держави. Київ: Вища школа, 1986. 160 с.
15. Rzemieniuk F. Walki polityczne grekokatolickiego duchowieństwa o niepodległość Ukrainy w okresie II Rzeczypospolitej (1918–1939). Siedlce, 2003. 222 s.
16. Rzemieniuk F. Walki polityczne grekokatolickiego duchowieństwa o niepodległość Ukrainy w okresie II Rzeczypospolitej (1918–1939). Siedlce, 2003. 222 s.
17. Stryjek T. *Ukraińska idea narodowa okresu międzywojennego*. Wrocław: Wydawnictwo Funna, 2000. 450 s.
18. Бойко Ю. Основи українського націоналізму. На чужині. Мюнхен, 1951. 128 с.
19. Бойко Ю. Основи українського націоналізму. На чужині. Мюнхен, 1951. 128 с.
20. Онацький Є. Культ успіху: *Розбудова Нациї*, 1934. Число VII-VIII.
21. ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби (1929–1955 рр.): Збірка документів: Бібліотека українського підпільника. Ч. 1, 1955. 372 с.
22. Документи і матеріали з історії Організації українських націоналістів: Т. 1. 1927–1930 / Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, Організація українських націоналістів, Фундація О. Ольжича, Бібліотека ім. О. Ольжича, ЦДАГО України / упор.: Ю. Чеченко, О. Кучерук. Київ: Вид-во ім. О. Теліги, 2005. 480 с.
23. Документи і матеріали з історії Організації українських націоналістів: Т. 1. 1927–1930 / Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, Організація українських націоналістів, Фундація О. Ольжича, Бібліотека ім. О. Ольжича, ЦДАГО України / упор.: Ю. Чеченко, О. Кучерук. Київ: Вид-во ім. О. Теліги, 2005. 480 с.
24. Україна у міжнародних відносинах. Договори, декларації, документи (1917–2000 рр.). Рівне: Волинські обереги, 2000. 261 с.
25. *Konstytucja Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1921 r. Lwów; Warszawa: Atlas, 1926. 136 s.*
26. *Ustawa o zasadach powszechnego samorządu wojewódzkiego, a w szczególności województwa lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego z dnia 26–28 września 1922 roku: Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1922. № 90. Poz. 829. – S. 1553–1555.*
27. Текст Рішення Ради послів держав Антанти щодо східних кордонів Польщі від 15 березня 1923 р. (англ.) *League of Nations, Treaty Series*, vol. 15, 1923 p. 261–265 [Архівовано 5 березня 2016. Wayback Machine].
28. *Konstytucja Rzeczypospolitej z dnia 23 kwietnia 1935 r. Białystok, 1935. 96 s.*
29. *Dmowski R. Wybor pism Romana Dmowskiego: Nowy Jork, 1988. 319 s.*
30. *Mikulicz S. Prometeizm w polityce II Rzeczypospolitej. Warszawa, 1971. 314 s.*
31. Виздрік В.С. Військово-патріотична діяльність УВО-ОУН серед української молоді Галичини (1920–1939 рр.): дис. ... канд. іст. наук: 20.02.22 / Національний ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2004. 178 арк.
32. Гаврилів І. Українсько-польське протистояння у міжвоєнний період: форми і методи боротьби західноукраїнських політичних сил за відновлення держав-

- ності України. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 17/2008. С. 151–165.
33. Гетьманчук М.П. Українське питання в радянсько-польських відносинах 1920–1939 рр. Львів: Світ, 1998. 428 с.
 34. Стефанів В. Українсько-польські відносини у міжвоєнний період: інтегральний український та польський націоналізм, міжконфесійна ситуація у висвітленні польської та української історіографії: *Дух і Літера*, 2008. № 20. С. 119–144.
 35. Футала В. Діяльність українських політичних сил у міжвоєнній Польщі (1921–1939): проблеми і напрями наукових досліджень. *Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. / Відп. ред. М. Литвин. НАН України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2010-2011. С. 268–291.
 36. Українсько-польські взаємини міжвоєнного періоду в оцінці Яна Станіслава Лося / О. Юрчук. Історіографічні дослідження в Україні: 36. наук. пр. 2008. Вип. 18. С. 204–213.
 37. Sowa A.L. *Stosunki Polsko-Ukraińskie. 1939–1947*. Kraków, 1988. 342 s. 50.
 38. Ходак Г.В. Суспільно-політична діяльність Організації українських націоналістів (1929–1934 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00. 01. Івано-Франківськ, 2005. 20 с.
 39. Мамонтов І.О. Український націоналістичний рух у протистоянні антидемократичним режим у 1920-х – 1950-х рр.: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.01. Львів, 2016. 230 с
 40. Ленартович О.Ю. Теоретичні засади українського націоналізму. *Історичні студії. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*. 2013. Вип. 9-10. С. 86–92.